KLD
postmottak@kld.dep.no

Stavern, 23. oktober 2026

26/4470, Reddvillaksen (RV) sitt innspill til stortingsmeldingen om villaks, sjøørret og sjørøye

Reddvillaksen er en ideell stiftelse som arbeider for å sikre livskraftige bestander i alle norske lakse- og sjøørretvassdrag.

RV støtter Norske Lakseelvers innspill til Stortingsmelding om villaks.

I tillegg vil vi i nedenstående punkter trekke frem egne presiseringer til Stortingsmeldingen:

Alle problemer villaksen har skyldes menneskelig aktivitet. Hvis ikke vi var her, hadde villaksen hatt det aldeles utmerket. Summen av alle tilsynelatende små beslutninger med negativt fortegn ender til slutt i en situasjon som vi nå er i for anadrome arter.

Ikke vent på enda mere forskning. Vitenskapelig Råd For Lakseforvaltning (VRL) sin trussel matrise beskriver problemstillingene godt og burde være en manual for prioriteringene i en nødvendig redningsaksjon for våre ville laksefisker. Ikke lytt til oppdrettsorganisasjonens diskreding av våre best forskere.

Vi vet nok til å handle. Og det haster veldig. VRLs matrise beskriver trusler for ytterligere skade og misforstås derfor av mange. I den sammenheng kommet kraftbransjen ufortjent bra ut. De store kraftutbyggingene har gjort ubotelig skade på mange villaksbestander. Noen er radert ut og tapt for alltid. I senere år har profittmaksimering hos konsesjonshaverne ført til en grådighetskultur i form av effektkjøring som skader bestandene mer enn vi liker å tenke på. Særlig når effektkjøringen foregår på lav vannføring.

Som eksempel kan nevnes Lærdalselva. Men samme problem finnes i mange regulerte vassdrag. Reddvillaksen gjorde i 2014 en større analyse av hvordan vassdraget ble manøvrert fra desember 2013 ut april 2014. Måleren ved Stuvane definerer minstevann føring i elva vinterstid. Denne skal være 10 kubikk/sek i henhold til Lærdalsavtalen og måles ved 15 minutts intervaller. På 4 måneder ble det konstatert 1874 brudd, de 3 laveste var på 1,6 kubikk/sek. De aller fleste bruddene skjedde på natten. Noen minutter er nok. Vinterstid ligger småfisken nede i grusen og klarer ikke å reagere tidsnok på hurtige dropp i vannføring. Den strander og dør i løpet av kort tid. Er det kaldt nok fryser

også rogna. Man skaper dermed en permanent dødsmaskin for alt liv i elva, også vanninsekter. Slike avvik skal konsesjonseier umiddelbart melde til NVE, og det skal deretter sendes en rapport som beskriver eventuell konsekvens og tiltak. Dette er ikke gjort eller NVE har ikke fulgt opp. Vi vil beskrive dette som å sette B-gjengen til å telle opp Onkel Skrue penge-binge etter et ran.

Tilsvarende brudd er registrert i mange ganger årene etter, Dagens Næringsliv omtalte et grovt brudd på minstevannføring i 2017, uten at noen fra ansvarlig hold reagerte på dette. Eksemplene er mange og kan dokumenteres hvis ønskelig. Eier av konsesjonen profiterer på å tilrane seg mer vann enn konsesjonen tilsier, uten at dette straffes eller påpekes. Ikke så merkelig at fangstene i Lærdalselva gikk brått nedover etter 2017. Først tar kraftbransjen sitt og så tar oppdrett ute i fjordsystemet ut halvparten av det som har overlevd. Naturverdiene og rettighetshaverne i Lærdal sitter igjen med kostnadene, får sine inntektsmuligheter og verdien av egen eiendom redusert.

I alle regulerte elver bør derfor regulanten pålegges å utarbeide et alarmsystem som varsler kontrollerende myndighet i sanntid for hendelser. Vi har ikke tillit til at det er nok at de varsler seg selv. Den økonomiske verdien av slike brudd bør inndras, ikke til statskassa, men brukes i tiltak i det rammede vassdraget for å begrense skaden.

Utsett av settefisk blir nedsnakka. Forskere (også fra VRL) har nylig uttalt at yngelutsettinger ikke er heldige fordi det svekker den naturlige bestanden og endrer villaksens genetikk fremfor å hjelpe den. I en perfekt verden kan nok dette være riktig. I dagens virkelighet mener vi en slik tilnærming fremskynder tilintetgjørelsen av en rødlistet art. Vi har selv erfaring fra stam fiske der stamfisken blir gentestet før den strykes. Mange eksemplarer må kasseres i avlssammenheng fordi det konkluderes med for mye oppdrettsgener. Hadde ikke disseeksemplarene blitt tatt, ut hadde de etter all sannsynlighet gytt og bidratt til å forsterke en uønsket genetikk i vassdraget.

Gitt dagens situasjon, er det etter vår mening også viktig å opprettholde og forsterke genbankene og deres finansiering. Når en unik stamme er tapt, kommer den aldri tilbake.

Sats også på sidevassdragene. Mange større laksevassdrag har tilførselselver og bekker som blir neglisjert. Vi slutter aldri å bli forundret hvor stor laks som kan gyte i en liten bekk. Selv om mye av produksjonen skjer i hovedelva, utgjør mange bekker små en stor å og et uforløst potensial for gyting og oppvekst.

Eksempelvis har Numedalslågen rundt 70 anadrome sidevassdrag, mange av disse kan oppgraderes til å produsere mer yngel – også laks. Adkomst er ofte nok, men er i stor grad hindret av dårlige kulvertløsninger med betong eller plastrør. Nye veier og Bane Nor er en stor synder historisk når de krysser et vassdrag og fortsetter dessverre å synde for å knipe inn mikrokroner i milliardprosjekter. Innfør en absolutt regel at slike krysningspunkter skal løses med u-kulvert med bekkebunnen intakt.

I et lengre perspektiv er det billigere å tenke først i stedet for å reparere etterpå.

Vi vet nok til å beslutte tiltak og vi har lovverk som eksempelvis skal hindre at vassdragene fylles med odelsjord og næringssalter. Håndhev lovverket som allerede er der, knyttet til høstpløying og kantsoner.

Dugnadsarbeide utløses som regel etter en omfattende byråkratisk søkeprosess. Tid som medgår til søknader, som ofte ender i avslag, burde heller vært brukt fysisk i vassdrag. Statsforvalter/lokalt vannområde har sammen med elveforvaltere og lokale frivillige mye dokumentasjon og stor kunnskap om de lokale vassdragene. Lag en overordnet plan og prioriter i samarbeid med elveforvaltere, grunneiere og den store gjengen av frivillige som brenner for store elver, mindre vassdrag og små bekker. Start med de lokale prosjektene som gir best kost/nytte effekt. Dugnadsgjenger kan flyttes på lokalt i stedet for at hver gjeng opererer og søker innen sitt revir. Å jobbe bredere vil antageligvis være mer interessant for alle. Restaurering må baseres på å starte øverst i vannkilden, eliminere truslene (eksempelvis nedslamming) og fortsette nedstrøms.

Lær av de beste. Sjøørretprosjektet Rogaland er et spleiselag og et samarbeid mellom alle involverte etater og NJFF med stor fremdrift og svært gode resultater. Modellen for dette samarbeidet er et eksempel til etterfølgelse og bør med tilpasninger innføres som nasjonal modell hos Stats forvaltere over hele landet. I Hardanger og på Sørlandet har man også et eksemplariske samarbeide. Bevilg mer restaureringsmidler, slik at målet i Naturavtalen om 30 % restaurering kan bli nådd.

Turistfiske. Turistfiske etter anadrome arter er et kapittel i seg selv. Særlig i Nord, med nærhet til Finland, er dette en stor belastning for lokale bestander og frustrasjon for elveforvaltere og andre. Det er derfor merkelig at Norge har kilo begrensning i utførsel av hvit filet fra turistfiske, men ikke for rød. Man kan ta med så mye man vil ut. Fiskere kjører fra elv til elv og fyller kvoter, eller fisker store mengder i sjø og tar med i bilen hjem for å finansiere Norgesferien. Her må det strammes inn.

Innfør fisketrygdavgift i sjø. De som fisker i sjøen etter anadrome arter bør også betale fisketrygdavgift. De fisker på stammer som krever kultiveringsmidler. Innkreving av fisketrygdavgift er etablert for elv og systemet bør enkelt kunne utvides til sjø med krav om rapportering på linje med elvefiske. Da får man også bedre statistikk. Bruk merinntekten ubeskåret til restaurering i vassdrag sammen med økte statlige midler. Men sett aldersgrensen for å betale fisketrygd til 20 år for å sikre rekruttering.

Fred vinterstøinger i sjø på linje med at de er fredet i vassdrag. Disse fiskene er faktisk de viktigste produksjonsfiskene når de returnerer til vassdraget for å gyte en gang til. Og er heller ikke mat bortsett fra kanskje i krigstid. Fisker-sider på sosiale medier flommer over av jubel over tynne fisker vinter og vår. Det er ikke et argument at folk ikke ser forskjell. Da får de heller lese seg opp. Et forbud vil øke oppmerksomheten og gjøre

det enklere for ansvarlige sportsfiskere å si ifra. Kanskje bør man gå så langt at man forbyr fiske på anadrom fisk i sjøen i visse vinter og vår måneder.

Utvid fredningssonene utenfor alle anadrome vassdrag. I Vestfold og Telemark er det innført et titalls utvidede fredningssoner. Disse kan strekke seg langt ut i fjordsystemene. Disse gir vern til smolt og vinterstøinger som oppholder seg lenge i brakkvannsoner, når vannet er kaldt. Skilt alle slike vernesoner, det er mangelvare i dag, Dette forenkler også jobben for oppsyn og andre som ønsker å påpeke at noen har tråkket over en strek. Et lite apropos er at nyvinningen fiskeapper henter data fra en database som ikke er oppdatert med utvidede sone. Appene registrerer kun at det er anadrom bekk og setter grensen automatisk til 100 meter. Disse skaper ufrivillig tyvfiske, da det er svært få sportsfiskere som går inn på Lovdata før en fisketur.

Forby dorgefiske i elvemunningene. Dorgefiske er i vår tid effektivt. Dyprigger og bruk av mange stenger på en båt gjør store innhugg i mange bestander, også bestander der elva er fredet. Nausta er et eksempel på et uhemmet dorgefiske i munningen.

Sjølaksefiske med kilenot. Det er oss ubegripelig at et slikt antikt fiske uten andre regler enn at man skal overholder fisketidene, er tillatt i vår tidsalder.. For elvefiskere, eksempelvis i Namsen, er det vanskelig å akseptere at det fiskes opp 44 tonn på 18 dager med kilenot i fjorden og 13 tonn i løpet av en hel sesong i elva. Særlig når dette skjer uten kvoter eller skille på kjønn og størrelse på fisken som går i kilenota.

Verdien av fiske i lakseelvene er beregnet til 1.5 – 2 milliarder. Verdien av en elvefanget lags beregnes til over 10.000 kroner eller 1500 – 2000 kroner per kilo. Til sammenligning selges laks fra sjøfisket til en førstehåndsverdi som er i størrelsesorden 150 – 200 kroner per kilo. Staten innkasserer årlig et betydelige mva. beløp på denne aktiviteten. For å bevare laksefiske og slike inntekter for fremtiden bør det fra statlig hold etableres en kompensasjonsordning der sjølaksfiskere kompenseres for å slutte, basert på de 10 siste år inntekt innberettet til skattemyndighet.

Samfunnsøkonomisk er dette en «no brainer», sjølaksefiske betyr lite i en samfunnsøkonomisk sammenheng selv om vi erkjenner at et fåtall har en inntekt som betyr noe fra denne aktiviteten. Særlig hvis vi måler dette opp mot at våre lakseelver ender opp med å bli stengt. Da er også kilenotfiske historie uansett.

For Reddvillaksen

Jens Olav Flekke joflekke@outlook.com

Styreleder

Adresse: Traneveien 7, 3294 Stavern

Telefon; 40460330